

ЦВЕТАН СЕВЕРСКИ
САМО ВЪЛШЕБНИЦИТЕ НЕ
ОСТАРЯВАТ
ЕТЮД ЗА ЛЮБОВТА НА
ВОЛФГАНГ АМАДЕУС
МОЦАРТ

chitanka.info

Когато 22-годишният Волфганг Амадеус Моцарт застава пред бедния дом на манхаймския копист Фридолин Вебер, посреща го една от четирите му дъщери с име Констанце. Онова, което Волфганг вижда на прага, са изразителните ѝ очи и нежната ѝ фигура. (Констанце е в годините, когато детето е тръгнало да си отива, а жената още не е пристигнала.) Ала щом стопанката на дома Цецилия Вебер представя на именития гост и останалите си три дъщери, той е зашеметен от красотата на втората по възраст — Алоизия. Тя е висока и стройна, а над изящната ѝ фигура се стелят гъсти черни коси. Правилните черти на лицето са в пълно съзвучие с изразителните ѝ сини очи. Цялата тази хармония се допълва от звучния ѝ глас, който превръща думите в мелодия.

Дълго време Волфганг не успява да отклони погледа си от нея и това не убягва на майката, която предлага Алоизия да изпее нещо под акомпанимента на господин Моцарт, ако той няма нищо против. И докато Констанце приготвя кафето, господарката на дома настанява госта на пианото и Алоизия запява една от неговите арии. Волфганг е поразен: гласът ѝ върви меко, топло и навсякъде вярно, незабележимо изкачва височините, а и легатото ѝ е отлично... Какво повече може да се желае? Е, не ѝ достига някъде техника, но техниката се придобива.

У импулсивния младеж тутакси назрява решението да я превърне в оперна примадона. Отлага заминаването си в Париж, накъдето се е упътил с майка си, и се подготвя да тръгне с Алоизия за Рим. Трябват пари, разбира се, и Волфганг пише на татко Леополд, като не скрива чувствата си към очарователната госпожица Вебер.

Ана Мария (майка му) е изплашена не на шега, а Леополд е ужасен от лекомислието на своя син: да зарече плановете за своето бъдеще — покоряването на Париж, заради една фуста, не, това той не е очаквал от Волфганг. В отговора му четем:

„Скъпи синко, назови ми поне един певец, който да се е появил на италианска сцена, без да е пял преди това много пъти в Германия. Но дори и тогава ще му е нужна поддръжката на силни покровители... Да се препоръча шестнадесетгодишно момиче, което още не знае какво е оперна сцена — това е истинско безумие.“

И за да не отблъсне рожбата си, с по-мек тон нататък му обяснява как да помогне на госпожица Вебер, без да пострада репутацията му: да убеди някой опитен певец, като Раф например, да поработи с нея, да школува гласа ѝ и след година-две — каквото даде Господ. Накрая поръчва на сина си да не се задържа повече в Германия, а да заминава с майка си за Париж. Нали Париж е целта на пътуването им!

Междувременно и у Алоизия е настъпило известно отрезвяване. Цецилия Вебер е подразбрала, че семейство Моцарт не е по-богато от тяхното, за да може Волфганг да осигури престоя на дъщеря ѝ в Рим, внушава ѝ да проявява към младежа сдържаност. Алоизия е научена да слуша майка си, а и случаят за нея не е толкова тежък — и без това влюбеният „древосък“ започва да ѝ досажда.

Заминаването за Рим е отложено „за по-добри времена“, а каретата за Париж е вече впрегната. Седнал до майка си, Волфганг преразглежда в съзнанието си раздялата. Думите на Алоизия са били обичайно ласкави, а целувките ѝ — пестеливи и само по челото му! Но защо вместо Алоизия на сбогуването им е заплакала Констанце?

Пощенската кола, в която е и Волфганг, напуска Германия, ала сърцето му остава в скромния дом на Веберови.

И нали където е сърцето, там е и волята. Едва пристигнали във френската столица, Волфганг пише на Алоизия — рисува оптимистични сюжети с герои **тя** и **той**. Алоизия не забравя да бъде сдържана. А когато той я призовава да дойде при него в Париж, тя отказва.

Отказва му и след няколко години, когато пътят за Залцбург Моцарт се отбива в Мюнхен да я види. (Междувременно Алоизия е наета в мюнхенската опера.) На предложението да му стане съпруга тя отвръща с буен смях. Волфганг е смутен, малко е да се каже, шокиран е, но... образът на Алоизия не изчезва от представите му. Алоизия за него означава любов, а любовта вдъхновява. Не, той не се отказва така лесно, Моцартови са упорити. Ще намери начин да я покори! И за броени седмици написва операта „Идоменей“. И познайте къде отива да я постави! — в Мюнхенския придворен театър. Щял да възложи на Алоизия ролята на Илия. О, тогава тя едва ли би отказала ръката му!

Тогава... И Волфганг си представя безбрежна цветна градина, из която крачат **той** и **тя**. Ръка в ръка, лице до лице. Какво щастие!

Нов удар: в Мюнхен научава, че младата примадона вече е във Виена. Баща ѝ се споминал и майка ѝ набързо я омъжила за придворния актьор Йозеф Ланге. На това място най-сетне би трябвало да zazвучи финалният акорд на любовния му етюд, посветен на жената Алоизия Вебер. Да, звучи кратко и заглъхва. Без чужда намеса.

* * *

Ще минат само няколко седмици и в съзнанието му ще нахлуе друга от четирите сестри Веберови. Онази, която първа му е отворила вратата на скромния им дом в Манхайм. Как ще се случи това ли?

Ето как.

Още докато Волфганг работи по постановката на „Идомений“ в Мюнхен, принц-архиепископът на Залцбург Йероним Колоредо (господарят му) го повиква във Виена, където е отишъл да почете кръглата годишнина на баща си — имперския вицекаанцлер принц Рудолф Колоредо. Волфганг Амадеус Моцарт трябвало да свири празнично за човека, който неведнъж е заявявал, че „музиката е проститутка, създадена да развращава сърцето въпреки разума“. Слава богу, там ще присъстват и хора, които истински ценят музиката! — успокоява се Волфганг. Онова, което той изпълнява, проговаря така добре и на сърцето, и на разума, та печели овациите на публиката в тогавашна Виена. В залата присъства и императорът Йосиф II, който лично поздравява младия композитор за изпълненията и му дава двадесет дуката.

Волфганг вече крои нови планове, вижда бъдещето си, свързано с Виена. Чувства столицата по-близка, а и по-отзивчива от родния си град заради омразния му Колоредо. Увереността му, че е на правия път, още повече нараства, когато такива влиятелни персони като графиня фон Румбек, принц Кубенцл, граф Палфи, графиня Тун, княз Голицин и още дузина влиятелни благородници започват да търсят компанията му, канят го в домовете си да изнася концерти по свои творби. На настроението му повлиява и онази бележка, изпратена от Цецилия Вебер, в която се споменава, че Констанце често говорела за Волфганг и питала майка си: щом г-н Моцарт е във Виена, защо не ги посети?

Волфганг не е забравил миловидното лице на Констанце, помни изразителните ѝ очи и нежната ѝ фигура... Тя е девойката, заплакала при раздялата му със семейство Вебер тогава. Помни го.

Волфганг не закъснява да посети виенския дом на Веберови.

Невидимата ръка на Ананке винаги е убедителна в намесата си. Ето архиепископ Колоредо е ядосан на своя придворен органист Моцарт, защото изнасял концерти за другите, а не за него, и го отправя спешно в Залцбург — трябвало да придружи някакъв служебен пакет. Честолюбивият Волфганг отказва да изпълни нареждането и Колоредо го уволнява.

Моцарт решава да остане завинаги във Виена. И тъй като служебната му квартира във Виена е отнета, приема поканата на Цецилия Вебер да се премести у тях.

* * *

Радостта от грижите на Констанце към него се уголемява за дни — Волфганг вече има домашния уют, топлата храна, обожанието на момичето, което се разхубавява с часове, има и условия да твори. Какво повече да иска? Расте и желанието му да пише опери. (Операта винаги е била любимият му жанр.) Създаването на „Отвлечение от сарая“ съвпада със задълбочаването на чувствата му към Констанце. Какво щастливо съвпадение — мисли си той, — главната героиня се казва Констанца!

Моцарт записва музиката, която се подрежда в паметта му, оприличавайки оперната героиня на своята любима Констанце Вебер, ала придава на музикалния образ красотата на сестра ѝ — Алоизия. Нещо повече — в ролята на Констанца той вижда певицата Алоизия Вебер. Убеден е, че тя най-добре ще покрие представите му за оперно изпълнение. Ала не се огорчава кой знае колко, когато е предпочетена по-опитната певица Катерина Кавалиери (Алоизия е оставена дубльорка) — за Волфганг Амадеус Моцарт музиката винаги е над всичко.

Не съм! Вече чувства, че без Констанце дните му не са пълни със смисъл. Присъствието на тази обикновена на пръв поглед девойка

му носи усещане за щастие. А и нейната всеотдайност е така естествена!

Моцарт вече е изгодна партия, смята майка ѝ, щом императорът харесва музиката, която той пише! Този факт натежава най-много в сметките на практичната жена, майка на четири дъщери, само една от които засега е задомена. И Цецилия оформя намерението си да „плени“ неопитния в сърдечната област младеж.

По това време Волфганг е на 26 години. Но винаги дотогава е бил под крилото на татко Леополд. Сега Волфганг е сам-самичък. И не живее в Залцбург, а във Виена. В дома на Цецилия Вебер.

Разхожда се често с дъщеря ѝ — виенчани ги виждат заедно и в каретата, и по алеите на Пратера. Виенчани вече злословят по адрес на бедното момиче — нима музикантът ще я озлочи и изостави!

Цецилия озвучава слухове за интимна близост между Констанце и Волфганг, от една страна, а от друга, изправя своя квартирант пред дилемата — или да напусне дома ѝ и да прекъсне връзката си с дъщеря ѝ, или да се ожени за нея.

Обиден, Моцарт се изнася в друга квартира. Но копнее да се вижда с Констанце. Волфганг е готов да се обвърже в брак с момичето, което обича, въпреки поведението на майка ѝ, но му трябва одобрението на баща му. (Авторитетът на онзи, който го е създал и като човек, и като творец, не се забравя.) Сяда и пише на татко Леополд на каква скъпоценност е попаднал. Ето редове от писмото му:

„Мили татко... влюбен съм и искам да се оженя... Да, тя е от семейство Вебер. Обичам Констанце, средната от дъщерите... Констанце, за разлика от сестрите си, е най-милото, най-умното и най-доброто момиче, единственият бисер сред тези дъщери... О, в каква мъченица са я превърнали нейните близки!“

Мотивът е стар като света! Тя е в ролята на Пепеляшка и принцът, който в този сюжет е беден млад композитор, възнамерява да я спаси. Принцът все още се изхранва от уроците на неколцина бездарни ученици, които го изтощават до разболяване, ала е готов да поеме по-голям товар — да направи бедната мъченица своя съпруга!

Принцът реди прошение за бащино съгласие и разкрасява лика на своята избраница. Завършва писмото си с гореща молба час по-скоро баща му да даде благословията си и да го направи щастлив.

Цецилия Вебер не обича да протака започнатото: извиква Волфганг в дома си и в присъствието на опекуна на Констанце — импресариото на Националния театър Йохан Торварт, застава „прелъстителя“ да подпише гаранция, че ще се ожени за дъщеря ѝ. Този своеобразен договор е показателен в много отношения и затова ще го цитирам:

„ОБЕЩАВАМ ДА СЕ ОЖЕНЯ ЗА КОНСТАНЦЕ ВЕБЕР В СРОК ОТ ТРИ ГОДИНИ И АКО ПОРАДИ НИКАКВА ПРИЧИНА НЕ СТОРЯ ТОВА, ЗАДЪЛЖАВАМ СЕ ДА Й ПЛАЩАМ ТРИСТА ГУЛДЕНА ГОДИШНО.“

Възмущението на Волфганг е велико и неудържимо, но доброто му възпитание и увереността му, че обича Констанце и наистина желае да се ожени за нея надделяват. Презрял цялата мерзост на възрастните изнудвачи, Волфганг подписва документа и пред тях прегръща своята избраница. Тя пък, за да докаже искрените си чувства към Моцарт, скъсва документа. Е, това печели младия Моцарт окончателно.

Волфганг е предан син и праща на баща си ново писмо с молба да благослови брака му с Констанце Вебер и да дойде на венчавката, определена за 4 август 1782 година.

Леополд е велик баща, подчинил живота си на едничката цел — да води своя надарен син до самия връх на композиторското умение и не приема женитба, която — по негово убеждение — ще срине кариерата му. Младите се обичали! Но незрялата обич кърши съдби. Не! Татко Леополд не може да благослови толкова неравностоен брак.

Венчавката е повече от скромна. От страна на булката присъстват Цецилия с малката си дъщеря Софи, опекунът на Констанце и районният съветник от Долна Австрия Карл фон Кронщорф като свидетел, а от страна на младоженеца — само приятелят му от детството Франц Гиловски, по онова време доктор във Виена.

Вечерта е по-благосклонна от деня: баронеса фон Валдщетен урежда сватбен прием в своето имение край Виена в чест на маестро

Волфганг Амадеус Моцарт и Констанце Вебер.

На следващия ден пристига писмо от Залцбург, в което татко Леополд дава своята благословия. Таткото обаче продължава да смята, че този брак е неудачен, че невзрачната и бедна Констанце Вебер ще задържа устрема на сина му към върховете на кариерата. Нали и самият император Йосиф в разговора след премиерата на „Отвлечане от сарая“ е изразил резервите си към този брак, припомняйки на младия Моцарт, че Глук, за да има всички условия и свободата да твори, се е оженил за дъщеря на богат търговец и banker.

По дяволите всички мъдри житейски съвети: щастливите млади вече работят върху мотива „Нека да е син!“.

Помага Бог — ражда им се син. Но бебето умира, Констанце изпада в депресия и всеотдайният Волфганг пилее средства да я спасява. Грижите му са повече от трогателни.

Подир година нова надежда покрива избледнелите следи от скръбта — ражда им се втори син. (Вече са в друга квартира — старата пази лоши спомени.) Именуват детето Карл Томас — в чест на хазяина им. Щом е готов да опрости наема, който му дължат... Какво да се прави — като са задължнели и на толкова приятели и познати.

Констанце е на мнение, че трябва да станат практични, но Волфганг обича скъпите неща. Модата, по която се обличат, също е скъпа. Парите от уроците не стигат дори за храната, а Волфганг осигурява на съпругата си и домашна помощница. Моцарт работи до късно, спи по няколко часа в денонощието и страда от болестите на преумората, той се чувства остарял, макар да няма навършени още тридесет години.

Уморен е, но щастлив! Неговата музика най-сетне покорява Виена. И кръгът на почитателите му сред влиятелните лица във Виена се разширява: сприятелява се и с Естерхази, фон Борн, Хорах, Хеберщайн, Лихновски...

Ето и масон го правят. (Великото братство кани в ложата си само избраните.)

Пише с вдъхновение музика по либрето на Да Понте „Сватбата на Фигаро“, заема се и с постановката. Констанце (или Щанци, както я нарича галено) носи нов плод на семейната им отдаденост и Волфганг не се задържа вкъщи — да не пречи.

Ухажва го една мургава красавица, надарена с мелодично сопрано. (Волфганг има слабост към необикновените гласове.) Ан Сторас е рожба на италианец и англичанка. (Смесването на нациите често дава ярки таланти.) С Ан се работи лесно и постановчикът изпитва непознато дотогава удоволствие. Всяко съприкосновение с гласа ѝ извиква у него умиление като от проявите на надарено дете. Само че мисис Сторас отдавна не е дете, притежава и опит в любовта. В Моцарт тя вижда обекта на своето непреодолимо желание и когато разбира, че и той не е равнодушен към нея, му разкрива чувствата си.

При него винаги е по-сложно: той продължава да обича своята Констанце, но усеща влечение и към Сторас. И го няма въпросът коя от двете да бъде предпочетена. Волфганг е убеден, че обича и двете. Посвоему. Щанци като любима съпруга, Ан само като... любима.

Музиката стои и над двете, обаче.

Любимата съпруга ражда третото им дете, което подобно на първото умира още бебе. Констанце е на прага да стане фаталистка: „Волфганг, от трите ни деца погребяхме две...“. Волфганг върви подир нов музикален мотив и не възприема мащабите на тревогата.

Мисис Сторас го кани да замине с нея в Англия. Там щял да пожъне небивал успех! Уредила е и абонамент за концертите му в Лондон. Нека вземе и своята Щанци, разбира се. Тъкмо бедната жена ще се разведри от преживяното. Но неговата Щанци притежава сетива, които бият тревога, та не се съгласява и Сторас заминава сама.

Моцарт има вечери на скрита тъга по мургавата чужденка, в които звучат нови вдъхновени композиции и той сяда да ги запише. (Неведоми са пътищата творчески!)

Друга Ана буди преумореното му от работа сърце — младата хубавелка Ана Готлиб, щерка на артисти. Взела и от двамата си родители повече, отколкото са имали да дават — неповторима е в ролята на Барбарина. Волфганг преувеличава — тя е само очарователна. Но по онзи начин, който винаги печели симпатии.

Това негово увлечение съвпада с нови изпитания: през май 1787 година умира татко Леополд, няколко месеца по-късно умира и новородената му дъщеричка Терезия. И изтерзаната Констанце пак ляга болна. С парите, които търговецът Михаел Пухберг (горещ негов почитател) му е дал в пореден заем, я изпраща на бани в Баден, където тя (о, чудо!) за няколко седмици се съвзема. Забравил всичко, дори и

намерението си да отиде на гроба на баща си в Залцбург, Волфганг продължава с още по-жестока всеотдайност да твори. Подир операта „Дон Жуан“ пише „Пражка симфония“ в чест на приятеля си граф Йохан Тун.

Един ден миловидната Ана го навестява в операта с цвете в ръка, а той не я забелязва и тръгва нанякъде. Разсеяността му разплаква бедното момиче.

Констанце се е завърнала здрава и бодра от Баден и Волфганг кани в дома си приятели. Между тях е обичаният от покойния татко и от него самия Йозеф Хайдн, както и любимецът на императора Антонио Салиери, почетен по практични съображения. Волфганг подхваща своята „Малка нощна музика“ и поднася на гостите вдъхновена моментна импровизация. Накрая големият (и като човек) Хайдн изрича: „Сигурен съм, че всеки от нас би мечтал да напише нещо такова... Тя е прекрасна, Волфганг!“.

Волфганг е признат официално за талантлив оперен композитор и от самия император Йосиф II. Това се случва в края на януари 1790 година след премиерата на операта „Така правят всички“. Но... какво от това? Няколко седмици по-късно Йосиф умира и на трона сяда брат му Леополд, човек, лишен от музикално чувство. Кончината на брат му е чудесен повод да спре за известно време „тия лигавцини“ — оперните представления, да се пее по време на траур е най-малкото неприлично. И Волфганг преживява загубата на Двора и като своя, лична загуба.

През лятото на 1791 година в поредната квартира на Моцартови се ражда поредното дете, момче. Кръщават го Франц Ксавер. По настояване на Констанце. Волфганг е радостен: петгодишният Карл Томас ще си има братче, пък и новороденото може да се окаже музикално. Радостен е, но и смутен: изчисленията му показват, че съпругата му е забременяла през периода, когато е била на поредното си лечение в Баден. Тя там се чувствала добре и щом Волфганг вземе поредния заем, тя потегля. Не се бави и сега. Какво като меценатите Хофдемел и Пухберг вече се крият от Моцарт, Щанци трябва да замине, само там болките й стихват, в Баден.

Останал за кой ли път сам, маестро Моцарт довършва поредната своя опера — „Вълшебната флейта“ и се захваща да я поставя. Възлага

главната роля на малката Ана Готлиб. Тя така сполучливо се превъплъщава в Помина!

Ето — след генералната репетиция Ана дълго се преоблича, изчаква сградата да стихне и невинно кацва (като врабче на перваз) до улиания в нова работа маестро.

„Готов сте да ме слушате само когато пея!“ — мил упрек.

Този път очите ѝ срещат онова, което тя е чакала толкова време да кажат неговите очи. Целувката, с която го дарява в онази есенна вечер, е единственият сърдечен документ, удостоверяващ близостта на тези две влюбени сърца.

Но аз обичам Щанци! — упреква се мислено той и се сбогува с „това дете“ преди да е станало късно. След премиерата само стиска ръката ѝ за старанието, а тя е очаквала да я вземе в прегръдката си.

Той обича Щанци, въпреки увлечението си по Ана Готлиб. По-скоро по младостта на Ана.

Дали „отклонението“ не е бягство от самотата? — пита се понякога.

Щанци пак е в Баден, той пак е във Виена, затрупан с поръчки.

И този странен реквием!

И тези болки в стомаха, щом започне да работи по реквиема. Би се отказал, би заминал в Баден при... Но трябва пари. Кредиторите отдавна го преследват, дължи на хазяите, на шивача, на обуцаря, на слугата си. Какво, като в залата ръкопляска на поредната му нова творба, когато онова, което ще получи за концерта, няма да стигне да покрие само заемите от Пухберг.

Не успява да се издължи никому: подир кратко, но мъчително боледуване гениалният маестро Волфганг Амадеус Моцарт умира в последната си квартира на „Раухенщайнгасе“ и на следващия ден в студения дъжд подир ковчега му тръгват само неколцина от хилядите му почитатели.

Щедрите доскоро меценати се крият — да не им поискат пари за погребението, няма нито един брат от масонската ложа, липсва и завърналата се от Баден Щанци — не се чувствала добре.

Някъде по пътя дъждът и студеният вятър прогонват и малкото изпращачи, та до общия трап, в който вече са хвърлени тридесетина бедняци, го закарва единствен талигарят. Той не знае кого е „возил“ в тоя кучешки студ, а и не го интересува — няма да получи бакшиш.

Привечер, в сумрака, Ана Готлиб наема карета, отива в гробище „Свети Марко“ и застава край пресния ров — дълъг, почти безкраен. Къде ли тук е обичаният от нея мъж, творецът на „Малка нощна музика“ и толкова други шедьоври? Стои Ана с мисълта за онези минути, в които е слушала напътствията му. Целува розата, която държи с трепереща ръка, после я оставя върху прясната пръст на общия гроб. Мъжът, когото е обичала и продължава да обича, няма да узнае, че е получил втора целувка от своята Помина.

Послепис: Докато боледува Щанци, двете ѝ момчета израстват в Прага под грижите на един човек, влюбен в музиката на Моцарт, Франтишек Немечек. Като се съвзема Констанце Моцарт се омъжва за датския дипломат Георг Николаус фон Нисен и заминава да живее в Копенхаген. Тя и Георг пишат първата биография на Моцарт.

И още нещо: Констанце фон Нисен посещава гроба на своя първи съпруг осемнадесет години подир смъртта му.

Тя умира на 82 години като надживява и втория си съпруг.

* * *

Популярен портрет на Волфганг

Съпругата му Констанце

Портрет на Алоизия Вебер

Констанце в напреднала възраст

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.